

DOUĂ PIESE ROMANE DIN BOTORCA (TÎRNĂVENI)

Cu prilejul lucrărilor agricole din anul 1962, în hotarul satului Botorca aparținând orașului Tîrnăveni au fost găsite de cetățeanul Nicolae Albu un fragment de inscripție și un fragment de relief funerar roman¹. Ambele piese au intrat în anul 1968 în posesia muzeului orașenesc din Tîrnăveni.

1. Fragment de lespede funerară din gresie (fig. 1, 2), avînd înălțimea de 39,5 cm și lățimea de 31 cm. Cîmpul păstrat al inscripției are dimensiunile 31 × 27 cm. Sus, deasupra chenarului, partea de jos a unui picior de masă indică reprezentarea în registrul superior pierdut a unui banchet funerar. S-au păstrat 3 rînduri din text, al patrulea fiind nesigur. Înălțimea literelor: în r. 1 = 6 cm, în r. 2 = 5 cm, în r. 3 = 6 cm. Literele îngrijite, dar înguste indică a doua jumătate a sec. II. Caracterul funerar al inscripției e dovedit, în afară de mai sus pomenita reprezentare a unui banchet funerar, de formula *D(is) M(anibus)*. Litera M se află la sfîrșitul primului rînd de text, iar D la începutul lui, ceea ce nu e de loc neobișnuit. Cognomenul defunctei, [*La*]vincia, e iliric², întilnit în Dalmația³. Din numele dedicantului, al soțului defunctei s-a păstrat O, ultima literă a cognomenului ducîndu-ne cu gîndul tot la vreun nume iliric (Bato?). Primul CO se întregeste *co(niugi)*⁴, al doilea putînd fi întregit, la sugestia Acad. C. Daicoviciu, *co[mpari]*⁵. Formula [*h(ic)*] *s(ita) e(st)* nu face parte din propoziția al cărei subiect e Lavincia⁶. Ne așteptăm la un *nomen* al Lavinciei și la *tria nomina* la soț. Vîrsta defunctei pare a fi fost dată la începutul r. 2, în care caz numele gentilic al soțului ar fi fost prescurtat. O putem însă avea și într-un eventual r. 4, ca în CIL III 2773.

[*D(is)*] *M(anibus)* [...*La*]vincia / [*an(norum)*.....*Bat?*]o *co(niugi) co[mpari p(osuit)?, H(ic)] s(ita) e(st)*.

¹ TIR., I, 35, București, 1969, p. 28, Botorca: *établissement rural: céramique, fragment d'inscription et de monument funéraire*. Cele două piese au fost semnalate de G. Togan în *Almanahul literar*, 1971, p. 197—198, cu lectura inscripției: (PRO)VINCIA M. ... (Trientissimi) O CO(NIUNGI) CO(LUMBARIUM) (FECIT HIC) S(ITUS) E(ST), care nu este acceptabilă. În registrul superior al relictului, G. T. vede o scenă de luptă între centauri și lapiți; total neverosimil.

² I. I. Russu, *Illirii*, București, 1969, p. 219; G. Alföldy, *Die Personennamen in der römischen Provinz Dalmatia*, Heidelberg, 1969, p. 228.

³ CIL, III 2773 (Mun. Riditarum): *Pantoni La(vinciae) Pl(atoris) f(iliae) [Apludi(i) Stati]ci dec(urionis) uxor(i). H(ic) e(st) s(ita) an(norum)* XLV.

⁴ Prescurtarea CO, care poate deriva de la des întilnita formă *coiux*, mai apare și în CIL, III 4181, 4885a etc.

⁵ Cuvîntul *compar* îl întilnim cel mai des în Dalmația (cf. CIL, III, Index). Pleonasmul din inscripția noastră îl mai întilnim și în CIL, III 2812 (tot din Dalmația): *compari Aur(eliae) Sabinil[]ae coniugi dulcissimae et obsequentissimae*, îndulcît, e drept, de numele personajului și epitetetele adăugate cuvîntului *coniugi*. Sînt posibile și următoarele lecturi: ...*Bat?*]o *co(niux) co[mpari]* sau ...*Bat?*]o *co(niux) co(niugi)*.

⁶ La fel în cîteva inscripții din Dalmația, CIL, III, 1742, 2343, 2773 și din Dacia, *ActaMN*, I, 1964, p. 191, CIL, III, 7724: ...*pos(uit) H(ic) s(ita) e(st)*.

Prin descoperirea acestei inscripții, lista coloniștilor de origine illiră s-a îmbogățit cu încă două persoane.

2. Fragment de relief funerar din aceeași gresie (fig. 3), înalt de 55,5 cm, lat de 40 cm, din grosime păstrându-se numai 6—7 cm. S-au păstrat incomplet două registre. În cel superior distingem, în stînga, un cal ridicat în două picioare și piciorul drept al călărețului. În mîna dreaptă a călărețului presupunem o lance. Sub cal se află o formă neidentificabilă, probabil un dușman răpus. În partea dreaptă a registrului superior nu se mai poate distinge nimic, iar în registrul inferior, din bustul (credem) al defunctului s-a păstrat puțin din partea dreaptă și capul. Părul, barba și mustața sînt îngrijit redat, remarcîndu-se totodată și atenția acordată de sculptor fizionomiei personajului. În ce privește ochii, sînt indicate irisul și pupila. Personajul pare a fi fost înveșmîntat într-un *sagum*.

Monumentul e tipic pentru arta provincială romană și reprezintă eventual un veteran al unei formațiuni auxiliare (*ala*). Poate fi datat, ca și inscripția, în a doua jumătate a sec. II.

I. PISO — V. PEPELEA

ZWEI RÖMISCHE DENKMÄLER VON BOTORCA (NEBEN TÎRNĂVENI)

(Zusammenfassung)

Es werden zwei im Jahre 1962 in Botorca neben Tîrnăveni gefundene Bruchstücke einer Grabinschrift und eines Grabreliefs behandelt.

1 — Bruchstück einer Grabsteinplatte aus Sandstein.

[D(is)] M(anibus) [.La]vincia/ [an(norum).Bat?]o co(niugi) co/[mpari p(osuit) ?]. H(ic) s(ita) e(st).

Hervorzuheben sind die illyrischen Cognomina der Bestatteten und sehr wahrscheinlich des Stifters.

2 — Bruchstück aus demselben Material eines Grabreliefs, das im oberen Teil eine sehr schlecht erhaltene Kampfszene und im unteren Teil den Bestatteten, der als Militär zu betrachten ist, darstellt.

Beide Denkmäler, die sich im Museum von Tîrnăveni befinden, sind der zweiten Hälfte des II. Jahrhunderts zuzuweisen.

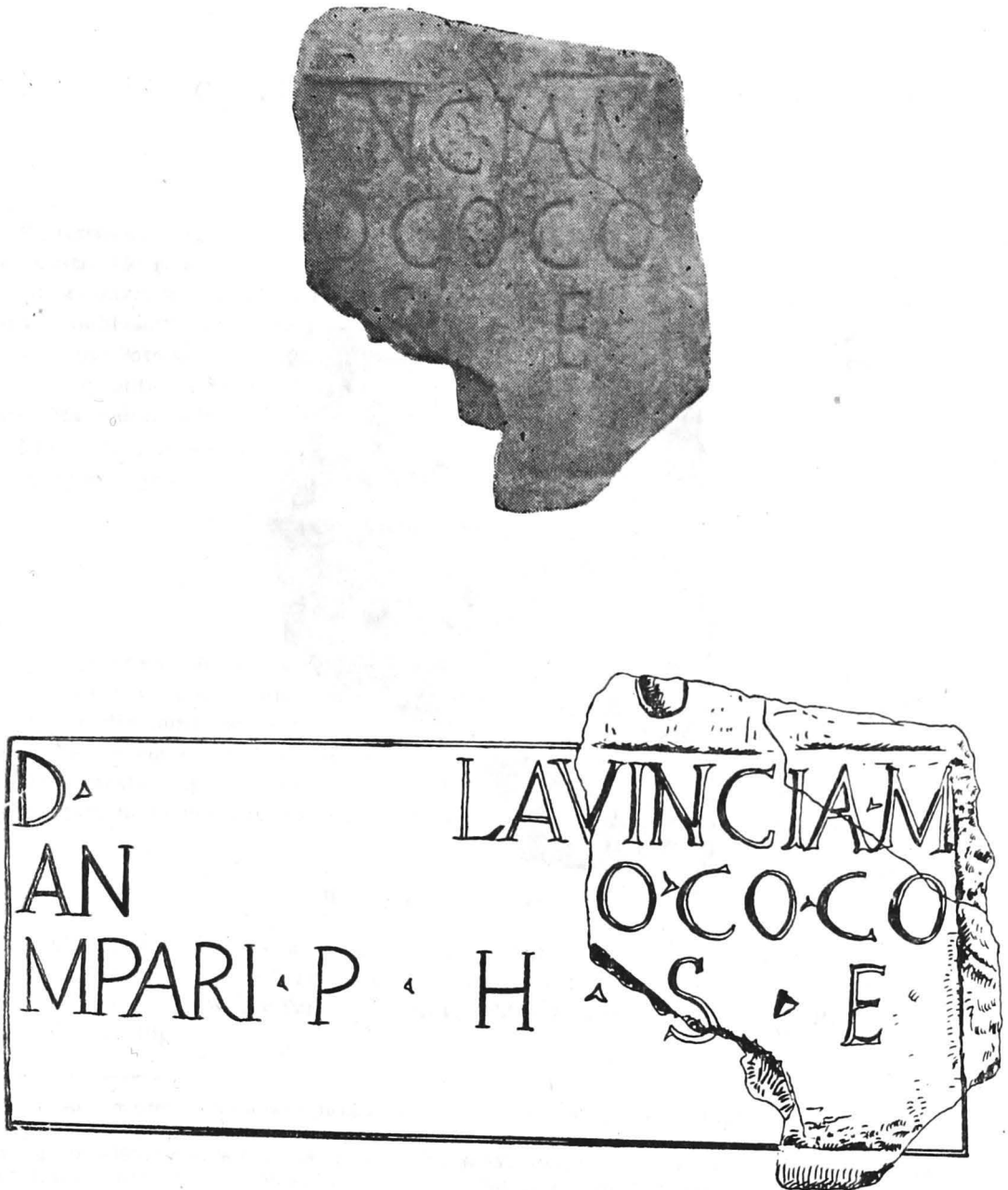

Fig. 1. 2. — Fragment de lespede funerară din Botorca (Muzeul din Tîrnăveni).

Fig. 3. — Fragment de relief funerar din Botorca (Muzeul din Tîrnăveni).